

Nr 416.

Av herr **Jonsson** i Skedsbygd **m. fl.**, om en översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar och besparingar i förvaltningen m.m.

Vårt land har under fredens hägn kunnat glädja sig åt en på många områden storartad utveckling. Dess politik har eftersträvat och på samarbetets grundval även lyckats ernå en betydande grad av trygghet och stabilitet. Stora naturrikedomar, varvid särskilt må nämnas tillgången på värdefull jord och skog, gruvor och el-kraft, utgör härför en bärkraftig grund. Arbetsflit, framsynthet och kunnande har också mäktat att föra näringslivet framåt och skapa stora produktiva resurser. Förutsättningar har beretts för hög kulturell standard och god social omvårdnad. Näringslivets fortsatta ändamålsenliga utveckling och vården om vårt värdefulla folkmaterial utgör förutsättningar för ett fortsatt framstegsarbete.

Ett högt utvecklat näringsliv är ömtåligare än ett under mera primitiva samhällsförhållanden. De betydelsefulla uppgifter som i det moderna samhället åvilar staten medför även ofrånkomligen att samhällsmaskineriet kompliceras och dess handhavande tager i anspråk ett ökat antal krafter. En konsekvens härav är mycket stora utgifter för de många i allmän tjänst anställda. Även den sociala omvårdnaden har samtidigt som den förbättrats blivit mycket kostnadskrävande. Icke blott produktionslivets ändamålsenliga utveckling utan även avvägningen av kostnaderna mellan olika ändamål kräver därför stor uppmärksamhet. Beskattningsproblemet är ur båda dessa synpunkter brännande. Det låter sig sägas att näringslivet under ett växande skattetryck i hög grad genomfört en förbättrad produktivitet och att skattetrycket i likhet med konkurrensen varit sporre till värdefull driftrationalisering. Därför kan man emellertid inte bortse från den belastning som en hög skattebörd utgör samt att problemet i hög grad är en fråga om avvägning.

En siffermässig belysning av skatteproblemet försvåras bland annat av penningvärdets fluktuationer under olika tider liksom av den överbalansering av budgetens inkomstsida som bland annat utav valutavårdande skäl förelagits. Statsutgifterna på driftbudgetens huvudtitlar utgjorde 1946/47 3 155 miljoner kronor, 1948/49 4 643 miljoner kronor, 1950/51 5 449 miljoner kronor och 1952/53 7 647 miljoner kronor. För 1954/55 beräknas budgeten balansera på cirka 8 500 miljoner kronor. Statsskulden som i juni 1946 uppgick till 11 195 miljoner kronor var vid samma tidpunkt 1953 uppe i 12 532 miljoner kronor och har sedan dess ytterligare vuxit. Statens

investeringar på olika områden har krävt mycket betydande belopp, varför stora summor kommit till användning.

Penningvärdets förändringar påverkar direkt skattetrycket i samma mån som de nominella inkomsterna växer utan att medföra reella förbättringar medan skatteskalorna vid progressivbeskattningen förblir oförändrade. Här har dock 1952 års skattereform med förhöjda skattefria ortsavdrag för den statliga inkomstbeskattningen och höjd gräns beträffande den skattefria förmögenheten vid förmögenhetsbeskattning m. m. medfört en viss skattelättnad för de bredare befolkningslagren. Detta till trots uppfattas skattetrycket inom alla samhällsgrupper som mycket tyngande och är det tvivelsutan även.

Redan i 1949 års skatteutredning har representanter för alla partier i dess betänkande (1951) angående den statliga direkta beskattningen enhälligt understrukt problemets allvarliga konsekvenser för den enskilde och för produktionen. Till det faktiska tryck, som en hög beskattning utgör för de produktiva krafterna, kommer de psykologiska verkningarna i form av missnöje med det skattesystem som man anser frånhända den enskilde en oskäligen del av frukten av hans ansträngningar, ett därav alstrat "skattetänkande" osv. Det är till skada för samhället om den enskilde av skattetrycket påverkas i riktning att minska sina arbetsansträngningar, tvekar att påtaga sig nya arbetsuppgifter eller hämmas i sund ekonomisk företagsamhet.

Sådana beklagliga tendenser förefinnes, men de motverkas i den mån som den enskilde har kännedom om och känsla för att staten visserligen tager stora belopp men att dessa användes för goda och nödvändiga ändamål, samt att de anslagna penningmedlen handhas på ett klokt och förståndigt sätt, med omtanke och sparsamhet.

De stora utgiftsposterna i statsverkspropositionen, som särskilt kan uppmärksammas, avser folkpensionerna, barnbidragen, sjuk- och olycksfallsförsäkringarna samt försvarskostnaderna. Beloppen för dessa uppgifter representerar en mycket väsentlig del av utgiftsstegringen under de senaste åren. Så uppgick statens årsutgifter för folkpensioneringen i början av 1930-talet icke ens till 50 miljoner kronor men den avses i årets budgetförslag skola kosta 1 350 miljoner kronor. Barnbidragen, som infördes för få år sedan, beräknas för 1954 draga en kostnad av 527 miljoner kronor. Sjukförsäkringen beslöts förra året, och i år väntas proposition om den härmed sammanhängande yrkesskadeförsäkringen. Även om kostnaderna till betydande del bäres av de försäkrades premier och arbetsgivarbidragen är det dock här fråga om mycket väsentliga utgiftsökningar.

Samtliga dessa reformer är enligt vår uppfattning att hälsa med glädje. Utvecklingen har mer och mer gått i den riktningen, att genom avtal eller anställningskontrakt tjänstemän och andra anställda, icke minst inom

industrier, beretts goda pensions-, sjuk- och olycksfallsförsäkringsförmåner. Betydande grupper av egna företagare — jordbrukare, hantverkare, köpmän, småföretagare osv. — liksom av självständiga arbetare m. fl. som söker sin utkomst genom att åtaga sig olika arbetsuppgifter delvis av tillfällig natur, har små eller inga utsikter att bli tillgodosedda på detta sätt. För alla dessa grupper utgör den obligatoriska folkpensionen, sjuk- eller olycksfallsförsäkringen en trygghet av stort värde. För de hemmavarande familjemedlemmarna utgör en obligatorisk sjuk- eller olycksfallsförsäkring ävenledes en icke minst på landsbygden länge eftersträvad förmån. Stora folkgrupper i bygderna har anledning att i sådana resultat av den förda politiken se för bygdefolket värdefulla önskemål realiseras.

Beträffande försvarskostnaderna har utgiftsökningarna likaledes varit betydande. Det kan erinras om att år 1936 en till 148 miljoner kronor förhöjd årskostnad för försvaret ansågs så betydande att man befarade att den skulle kunna äventyra det sociala framstegsarbetet. Sedan dess har som ovan berörts åtskilliga sociala framsteg ernåtts. Försvarskostnaderna har emellertid stigit i då oanad omfattning och beräknas för 1954/55 skola utgå med 2 020 miljoner kronor. I samband med statsverkspropositionen har — med hänsyftning på det ekonomiska utrikesläget — erinrats om de internationella förhållandena, som "ett känsligt område, där nästan allting kan hända". Ett sådant omdöme har givetvis även avsatt resultat vid bedömning också av huru den försvarspolitiska beredskapen skall avvägas. Återinförandet av kategoriklyvningen i fråga om de värnpliktigas utbildning genom att från utbildning av årskontingenten utesluta 25 000 man medför en besparing för ögonblicket för statsverket med 20 miljoner kronor. Starka principiella invändningar kan resas häremot, både ur effektivitets- och rättvisesynpunkt. Erfarenheten från krigstiden visar att efterstätt utbildning, visserligen under gynnsamma omständigheter, kan senare inhämtas, men kostnaderna härför blir då icke mindre. Å andra sidan synes fog förefinnas för uppfattningen att på försvarets område, liksom inom andra delar av den statliga verksamheten, åtskilligt torde kunna sparas genom rationalisering och genom ökad försiktighet och sparsamhet med allmänna medel utan att därför effektiviteten behöver eftersättas.

Kravet på skattesänkningar har ofta och högljutt framförts, men det praktiskt realiserbara förslaget för dess genomförande har låtit vänta på sig. Härvid kan man helt bortse från uppslagen att nå tillfälliga skattelättnader genom bokföringsmanipulationer utan preciserat underlag och med diskutabelt värde för framtiden. Att skönsmässigt minska årsutgiften för avskriften av tillägglån till bostadsproduktionen utan att avvakta i vad mån resultatet till slut kan komma att motivera åtgärden, ger intet fast underlag för en skattesänkning. Visar sig de reducerade avskrivningarna förhastade uppstår till och med nya utgifter för täckande av den

risk staten medvetet tar. Däremot framstår det som naturligt att, alltefter-
som tillägglånen prövas och i mån som efterskänkande av statens fordran
icke anses böra ifrågakomma, de avskrivna lånebeloppen skall ingå såsom
förstärkning vid budgetberäkningen.

Erfarenheterna från förra årets skattedebatt belyser också till vilka i
praktisk politik föga värdefulla resultat man kan komma när ett parti från
sina egna utgångspunkter söker uppgöra ett ensidigt besparingsalternativ
som går ut över utgifter, som alla andra politiska åsiktsriktningar anser
erforderliga. Det är även i detta fall fråga mer om lek med siffror än
om praktiskt värdefulla uppslag, som kan leda till skattesänkning. Till sin
art är sådana förslag föga skilda från de resultat av ett ensamt tänkande som
framkommit i det av en särskild utredningsman med hjälp av annan fack-
expertis utarbetade, år 1950 avgivna betänkandet angående översyn av stats-
utgifterna i syfte att åstadkomma besparingar. De förslag, som den opoli-
tiske besparingsexperten utarbetade var förvisso många och omfattade be-
tydande belopp, men resultaten har i praktiken blivit påfallande klena.

Skattetryckets omfattning gör emellertid frågan alltfört brännande, och
den kan inte längre förbigås. Enighet synes råda om att den nuvarande stat-
liga inkomskattningen för närvarande nått en sådan omfattning att
någon höjning icke kan ifrågakomma utan att den tvärtom bör om möjligt
nedbringas. Det har i årets statsverksproposition föreslagits en höjning av
den indirekta beskattningen, avsedd att träffa sprit och tobak. Även på detta
område synes tanken på ytterligare möjligheter till skattehöjningar sakna
resonans. Statsrådet och chefen för finansdepartementet avvisade också be-
stämt ett tänkt alternativ enligt vilket inkomstskattens sänkning skulle
finansieras av den höjda sprit- och tobaksskatten. Det förefaller emellertid
icke motiverat att därav draga slutsatsen att finansministern skulle före-
draga en sänkning av exempelvis en höjd spritbeskattning före sänkt in-
komstskatt. Ett sådant bedömande synes även strida mot andra uttalanden
i samband med statsverkspropositionen av innebörd att motivera förhöjd
spritbeskattning med att spritpriserna numera i jämförelse med på andra
områden höjda priser är att betrakta som låga.

Däremot synes man kunna utgå ifrån att möjlighet föreligger för samför-
stånd över partigränserna om uppfattningen att under närmaste åren intet
reformkrav synes föreligga av en angelägenhetsgrad som skulle kunnat mo-
tivera en skattehöjning. Endast den nu aktuella och mycket omstridda frå-
gan om bilbeskattningen synes härvid böra undantagas från bedömande, så
mycket mera som det framlagda utredningsförslaget i ärendet icke torde
erbjuda något underlag för ett beslut i denna fråga.

Ett starkt skäl för att särskilt frågan om sänkt inkomstbeskattning nu
upptages till omprövning sammanhänger med det framförda uppslaget om
genomförande av ett förenklat taxeringsförfarande medelst summarisk

prövning av vissa löntagargrupper taxering. Det har uttryckligen sagts, att genomförande av ett sådant förfarande skulle för vederbörande medföra förminskad skattebetalning och ur denna synpunkt vara förknippad med minskade intäkter för statsverket. Av 1949 års skatteutredning har på goda grunder framhållits att en hög beskattning särskilt är ägnad att aktualisera rättvisekravet på ett effektivt taxeringsförfarande, som verkligen medför beskattning av alla inkomster. Luckor i beskattningsförfarandet leder nämligen till påtagliga orättvisor beträffande fördelningen av skattetrycket och skulle än mera framstå på sådant sätt om reform i sådant syfte genomfördes med öppna ögon för konsekvenserna. En utveckling hän mot mera summarisk prövning av taxeringsförfarandet skulle — i synnerhet om den avsåges skola tillämpas endast för vissa grupper — förutsätta ett lättat skattetryck, som gjorde orättvisan mindre kännbar.

Som grundval för de gångna årens sociala reformarbete har legat uppfattningen om en fortskridande produktionsökning som underlag för de stegrade utgifterna. Detta betraktelsesätt har kommit till uttryck i det av 1950 års långtidsutredning år 1951 framlagda ekonomiska långtidsprogrammet för perioden 1951—1955. Även för framtiden kommer givetvis framåtskridande på dessa områden att erfordra sin del av de förbättrade resurser, som kan uppstå. Grundläggande principer för en sådan ekonomisk planering synes även bära vara kraven på full sysselsättning, samhällsekonomisk balans och fast penningvärde samt att denna stabiliseringspolitik genomföres genom generellt verkande medel med undvikande av statliga detaljregleringar. Läget synes emellertid ge god grund för uppfattningen att vid planeringen för en kommande tidsperiod måste räknas med att en del av sådana resurser som kommer att stå till förfogande på grundval av framstegen inom produktionen disponeras för genomförande på lång sikt av effektiva skattesänkningar. Det bör understrykas, att en långsiktig skattesänkingspolitik även kan utgöra ett värdefullt bidrag till förbättrade produktionsvillkor och således medverka till att förmera samhällets resurser.

Men genomförandet av varje verklig skattelindring på lång sikt bör enligt vår uppfattning oundgängligen vara förenad med och underlättas av en grundlig översyn av statslivets olika förvaltningsgrenar och av utgiftsposterna för genomförande av förenklingar och modernt rationaliserade arbetsformer liksom för realgranskning av utgifterna. Sparsamhet med statens medel och rationella praktiska arbetsmetoder, som förbilligar statens omkostnader, är icke minst i nuvarande läge ett betydelsefullt krav.

Med åberopande av vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om

dels att en utredning under medverkan av representanter

för de politiska partierna måtte tillsättas för översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma förenklingar i förvaltning och besparingar, ägnade att främja genomförande av lättnader i den statliga beskattningen,

dels att vid ekonomisk långtidsplanering för kommande tidsperiod (ev. 1956—1960) även måtte beaktas skattebetalarnas och näringslivets starkt motiverade krav på ett långsiktigt genomförande av effektiva skattelättnader.

Stockholm den 27 januari 1954.

Arvid Jonsson
i Skedsbygd.

Ivar Johansson
i Mysinge.

J. Onsjö.

Axel Rubbestad.

Gunnar Ericsson
i Näs.

Fridolf Jansson
i Benestad.

Per Persson
i Norrby.

J. W. Pettersson
i Norregård.

Gustaf Svensson
i Vä.

Gunnar Larsson
i Luttra.

Rob. L. Jansson
i Aspeboda.
